

חווה חורש - Horesh

חווה חורש

בת שרה-שרלוטה לבית הרטנשטיין ואלעזר-לאיוש מולנר (מנדלסון)
בת-זוג לדוד-דז'ו סליי (נספה בשואה)
בת-זוג לשמחה חורש (הירש)
אם ליוסף, דורית ואורנה
נולדה י"ז חשוון תרע"ד, 17.11.1913
נפטרה י' טבת תש"ע, 27.12.2009

חווה נולדה בבודפשט בנובמבר 1913 – בת ראשונה להוריה שרה ואלעזר-לאיוש מולנר. אחריה נולדו עוד בן ובת. זאת הייתה משפחה יהודית חופשית, ששמרה על זיקה רופפת בלבד לעולם היהודי. חווה ראתה עצמה כהונגריה לכל דבר ועניין, כמו חברותיה וחבריה בבית הספר, ואחר-כך במפעל שבו החלה לעבוד עם גמר לימודיה. הזהות היהודית היתה עבורה פרט ביוגרפי חסר חשיבות. בשנת 1935, בהיותה בת 22, נישאה לבחיר ליבה דוד-דז'ו סליי. כעבור שנתיים נולד בנם יוסף. כל זה היה לפני המבול הגדול שבא אחר-כך וטרף את הכול, והחיים נראו עדיין בהירים ויפים. כשנה לאחר מכן קמה בהונגריה תנועת 'צלב החץ' הפרו-נאצית האכזרית ונחקקו חוקי הגזע הראשונים. זכויות רבות נשללו מהיהודים, אבל עדיין היתה אשליית יציבות. בשנת 1942 גויס דז'ו ל'גדודי העבודה' של הצבא ההונגרי, שהיו למעשה יחידות של צעירים יהודים שנשלחו לעבודות פרך בכפייה. הוא נשלח לחזית הרוסית, ויותר לא ראו אותו. חווה, ועימה יוסף בן ה-5, נשארו בבודפשט.

במרץ 1944 נכנסו הגרמנים להונגריה. אז הוטלו הגבלות על שעות היציאה לרחוב, נסיעה בקרונות מסוימים ברכבת והימצאות באזורים מסוימים בעיר. אחר-כך נוספה גזרת הטלאי הצהוב ונערך סימון מיוחד של בתים, שרק בהם הורשו היהודים לגור. לא פעם התעללו אנשי 'צלב החץ' בדרי 'הבתים המסומנים'. הורידו אותם לרחוב בלילה הקר, הצעידו אותם הלך וחזור, הפחידו אותם באיומי נשק ורק אחרי שעות של פחד מוות התירו להם לעלות חזרה. במאי החל שילוחם של יהודי בודפשט לאושוויץ.

בראשית נובמבר 1944 אספו הגרמנים אלפי נשים יהודיות שהצליחו לחמוק מן הטרנספורטים לאושוויץ ושלחו אותן מבודפשט לכיוון אוסטריה באחת מצעדות המוות הנוראות ביותר. חווה היתה בין הנשים האלה. הנשים צעדו ברגל בקור עז וברעב יום-יום, מעלות השחר ועד חשכת הלילה – מרחק של מאות קילומטרים. איש לא הושיט עזרה, לא היה לאן להימלט. רוב הנשים לא שרדו את צעדת המוות. חווה בת ה-31 ניחנה, למזלה, בחוסן פיזי ונשארה בחיים. במחנה הריכוז ליכטנורט שאליו הגיעו מתו עוד ועוד נשים ממחלת הטיפוס ומרעב. זאת היתה תקופה איומה וחשוכה, וחווה – שלא רצתה לספר אודותיה – הסתפקה בציון העובדה שכאשר נגמרה המלחמה באביב 1945 היה משקלה פחות מ-40 ק"ג.

בקיצור רב סיפרה חווה על הצעדה הרגלית בחורף, הזכירה את הקור, הרטיבות חודרת העצמות והרעב, המוות והחולי שהקיפוה מכל עבר. היא לא רצתה להרחיב בתיאורים הקשים וגם לא הסכימה לספר על החיים במחנה הריכוז ליכטנורט שאליו הגיעו אלו ששרדו את הצעדה.

בגמר המלחמה, כאשר חזרה לבודפשט, נודע לה שבעלה דז'ו, שגויס עוד בשנת 1942 לפלוגות הכפייה ההונגריות ונשלח לחזית הסובייטית, איננו עוד בין החיים, אבל הבן יוסף ניצל: אשה הונגריה ממכריה, ששמעה שלקחו את הנשים היהודיות, דאגה ליוסף בן השבע והכניסה אותו למוסד של הצלב האדום. אחר כך עבר בין מוסדות שונים לבין בני משפחה שנשארו בבודפשט, אבל שלום לו.

בינואר 1946 הצטרף יוסף לקבוצת ילדים, רובם יתומי מלחמה, שיצאה מבודפשט בדרך הארוכה לארץ ישראל. יוסף רצה מאוד ללכת איתם וחוה הסכימה בלב כבד. באמצעות המכתבים שקיבלה מיוסף עקבה אחרי נדודי הקבוצה ממקום למקום, עד שהגיעו למקום מבטחים בבייריש גמיין באזור הכיבוש האמריקאי בגרמניה. חוה יצאה לדרך בעקבותיו, הגיעה לבייריש גמיין ונשארה במקום כאחת המטפלות של הילדים.

בראשית 1947 הגיעו לבייריש גמיין אנשי ההפקה של חברת הסרטים האמריקאית MGM. הם חיפשו ילדים שישתתפו בסרט "אֵיה בְּנֵי" שיצולם בשוויץ ועלילתו – ילדים יהודים במלחמה. המפיקים הבטיחו שמייד בתום הצילומים יעלו את הילדים לארץ בצורה ליגאלית. עתיד הילדים משתתפי הסרט נראה מובטח לאין ערוך מזה של הנשארים. בין הנבחרים היה גם יוסף (וכן תמר גולדשטיין, יהודית טרנר, רחל לינזר ודוביק קיש). חוה הסכימה שוב להיפרד – מבוגרים לא היו דרושים למפיקי הסרט – למען עתידו של הבן במציאות של אי ודאות מתמשכת. בגמר ההסרטה התברר שהפרס של עלייה ליגאלית לא יקויים, ויוסף הגיע ארצה בסופו של דבר רק בפברואר 1948.

את כל זה לא יכלה חוה לדעת כאשר נפרדה מהבן ונשארה עם הילדים בבייריש-גמיין. חצי שנה אחרי הפרידה, ביולי 1947, הגיעה במפתיע הודעה על נסיעה לארץ ישראל. כל הקבוצה, מבוגרים וילדים, עלו על משאיות מחופות ברזנט, נסעו בשקט מוחלט לצרפת ועלו על האונייה 'אקסודוס' ('יציאת אירופה תש"ז'). 4500 מעפילים נדחסו באונייה. לא הייתה אפשרות לנוע באופן חופשי או אפילו להתהפך בדרגשי השינה, שלא לדבר על התורים לשירותים, ובכל זאת הייתה אווירה של שמחה וציפייה, שהנה ייתמו עוד מעט הימים הקשים והם יהיו בארץ ישראל. חוה, שגדלה בבית רחוק מציונות ויהדות בכלל וראתה עצמה הונגריה לכל דבר, למדה בזמן המלחמה בדרך מרה ואכזרית כי קשר חיים וגורל יש לה רק עם הלאום היהודי, וכי ללאום הזה יש רק מולדת אחת, היא ארץ ישראל, הייתה דחוקה עכשיו עם אלפי אנשים ב'אקסודוס', מחכה לרגע שבו תגיע סוף-סוף למולדת הזאת.

כל הימים, למן העלייה ל'אקסודוס', רשמה שורות קצרות בהונגרית בפנקס כיס קטן, מבטיחה לעצמה את זיכרון המאורעות הגורליים שבהם נטלה חלק:-

"29.7.47 – הגענו לפורט דה-בוק. לא ירדנו",

"5.8.1947 – שמועות על נסיעה הלאה להמבורג, טוברוק, קניה, קפריסין",

18.8.1947 – פתחנו בשביתת רעב... וכך הלאה.

עשרות שנים אחר-כך סיפרה ביותר משמץ פליאה איך קיבלו המעפילים על עצמם את ההוראות שלא לרדת מהאונייה ולא לוותר, לשבות רעב, לסרב להצעות מפתות – כולם כאיש אחד, אף שלכל אחד מהם היה סיפור אישי קשה, וכה צמאים היו להגיע אל חוף מבטחים אחרי טלטולי המלחמה והשנתיים שכבר עברו מאז נגמרה.

כעבור שבוע, לפנות בוקר, השתלטו הבריטים על האונייה בכוח. עם לילה הורדו בחיפה והועלו מייד אל שלוש אוניות גירוש. כאשר האיר הבוקר, ראתה חוה איך האונייה "אושן ויגור" שאליה הועברה, מתרחקת עם שתי אוניות הגירוש האחרות מחוף חיפה.

המעפילים התנגדו לרדת מהאונייה בצרפת ודרשו להחזירם לארץ ישראל. לבסוף השיטו הבריטים את האונייה לנמל המבורג בגרמניה והורידו את כולם תוך שימוש בכוח רב והוסעו לפֶּנְדוּרְף. עד הרגע האחרון לא האמינה חוה שיעזו לנהוג בהם באכזריות כזאת. מחנה פֶּנְדוּרְף אליו הובאו – היה מחנה שבויים לשעבר – דמה בעיניה של חוה למחנה הריכוז ליכטנבורט: שוב גדר תיל, פרז'קטורים בלילות. רגעים קשים מאוד עברו עליה.

למחרת ההצבעה באו"ם כתב יוסף, אז עדיין בשוויץ, מכתב לאמא – מכתב שהצליח להגיע ליעדו. המכתב נכתב הונגרית – פרט למשפט האחרון שהיה כתוב עברית ואפילו מנוקד.

30 בנובמבר 1947

[...] היום יש אצלנו שמחה גדולה מאוד, כי ברדיו הודיעו אתמול שארץ ישראל תהיה מחולקת בין היהודים לערבים.

בעד המדינה היהודית היו 33 מדינות. אני זוכר את כולן. אכתוב לך רק על הכי חשובות: ארצות הברית וברית המועצות, צרפת, צ'כוסלובקיה, ברזיל, דנמרק, אוסטרליה.

נגד היו 13: כל מדינות ערב – סוריה, מצרים, ערב הסעודית, עירק, לבנון... והמדינות התומכות בהן.

10 נמנעו, ביניהן אנגליה.

אנחנו מאוד מאושרים. שומעים עוד פעם ועוד פעם את השידור ברדיו ומתרגשים מחדש: ארץ חופשית!

[עברית]

להתראות בארץנו, ארץ ישראל!

יוסף

והם, אכן, התראו בארץ ישראל.

יוסף הגיע לארץ בפברואר 1948 ונשלח לקבוצת השרון בעמק יזרעאל.

מסעה של חוה לארץ בא אל קיצו באפריל 1948. בעקבות יוסף הגיעה גם היא לקבוצת השרון.

באפריל 1948, תשעה חודשים אחרי שיצאה לדרך ארצה על סיפון 'אקסודוס', דרכו רגליה של חוה על אדמת הארץ. בעקבות יוסף, שעלה לארץ חודשיים לפניו, הגיעה לקבוצת השרון. היא ביקשה להישאר בקבוצה, למרות שבכל ימי חייה לא חיתה מעולם בכפר. בקבוצת השרון לא קלטו כל אחד. הדרישה להזדהות ציונית ואידיאולוגית עם חיי קיבוץ היתה חד-משמעית. למרות זאת קיבלו את חוה למועמדות ואחר-כך לחברות – ואף פעם לא הצטערו: תוך זמן קצר רכשה את לב כל החברים בחריצותה, ברוחה הטובה, בפתיחותה האנושית ובחיוך ששב להאיר את פניה.

סידרו אותה לעבודה בגן-הירק, מפני שבכל זאת היו להשרון 'קווים אדומים': בקבוצה דיברו רק עברית, והיא לא ידעה אף מילה עברית. "הייתי חרשת-אילמת במשך חודשים", סיפרה חוה לימים בלי מריחות, "דיברו איתי רק בשפת סימנים". היא עבדה גם במטבח, במכבסה ובלול – בכל המקומות שבהם לא נדרשה שפה, ואפשר היה להסתפק בהוראות קצרות בתנועות ידיים – ובכל הענפים ביקשו שתישאר.

לבסוף נמצא גם מי שסידר לחוה מורה לעברית. המורה שנמצא היה רווק מושבע יוצא הונגריה, שחבריו בקבוצה כבר נואשו מהנסיגות להכיר לו בת-זוג, והוא לא שש במיוחד לתפקידו החדש כמורה. כך פגשה חוה את שמחה. ההפרות ביניהם העמיקה בד בבד עם התקדמות רכישת השפה, ובפורים 1949 נישאו במסיבת חתונה עליזה. בספטמבר 1950 נולדה דורית וביוני 1954 נולדה אורנה – הבת האחרונה בקבוצת השרון.

ביולי 1954 עברה קבוצת השרון בשלמותה ליפעת, ופרק חדש החל גם בחיי חוה ושמחה. שנים המשיכה חוה לעבוד בלול, ואחר-כך הצטרפה אל שמחה בעבודה בבית התרבות. במשך קרוב ל-20 שנה החזיקו בני הזוג את בית התרבות במסירות ובאהבה גדולה, דאגו לניקיון וטיפוחו מבית ומחוץ והיו מזוהים איתו בכל ליבם. אף שהגיעה לחיי קיבוץ במקרה, אהבה חוה את החיים האלה והיתה מאושרת שבנותיה וכל נכדיה נולדו לתוכם וזכו לילדות בטוחה ומאושרת. היא ידעה להעריך את היש ומצאה תמיד את הטוב והמשמח בכל דבר ועניין. "כשעבדתי במטבח", סיפרה פעם, "לא הבנתי את אלה שמתמרמרים על הסידור. אני תמיד שמחת: כשסידרו אותי למשמרת בוקר, אמרתי: יופי, היום אני גומרת את העבודה מוקדם!, כשסידרו אותי למשמרת ערב, אמרתי: מצוין, יש לי בוקר פנוי לגמרי!... הייתי אופטימית ושמחה בחלקי, והיה לי טוב".

חוה מלאת המרץ והאנרגיה אהבה את הארץ והיתה מנאמני הנאמנים של החוגים לידיעת הארץ, לא ויתרה על שום טיול. בצילום נהדר בארכיון מצעדת ארבעת הימים בשנת 1964 רואים את נבחרת הבנות מיפעת: חוה במרכז, ומצידיה צפורה גזני, חיה בר-לבב, צביה ביטמן, שרה ברזילי ויפה דורי; על פניהן, מתחת לכובעי הקש, חיוך ענקי. על פניה המוארים של חוה לא יבחין איש בזכרון הצעדה הנוראה שבה השתתפה 20 שנה קודם לכן.

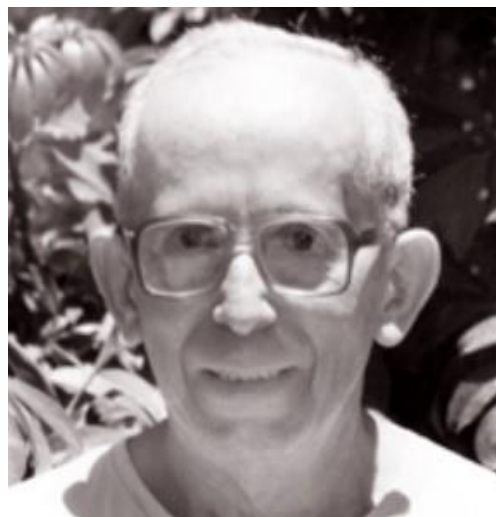
ראו תמונות בהמשך

הכנת אוזני המן במטבח
פורים תשל"ח 1978: מוסיא שחורי, טולה הלפרין, חוה חורש

דף מהפנקס של חוה, כתוב הונגרית, 29 ביולי עד 21 באוגוסט 1947

<p>29. Megi'ekes' Post Pruz- ba, nem szallunk ki 30. Francia vizottaj, a hajni 114 5. Hinc a tovabbi utasiról Hamburg, T. Bruch, Konya Cyprus 6. Marseille Zsemit 9. Vissza P. B. ba 10. Laks Mosz, v. kivilpullo - dajsal kivisorid ol hajni 18. Ehes straja 21. 240 gras ultimatum nagy kisallunk, v. Hamburg</p>	<p>29. הגענו לפורט דה-בוק. לא ירדנו. 30. משלחת צרפתית עלתה לאונייה. 5.8. שמועות על נסיעה הלאה להמבורג, טוברוק, קניה, קפריסין. 8. נסיעה למרסיי להטענת פחם. 9. בחזרה לפורט דה-בוק. 10. הורידו מהאונייה את משה זקס עם התקף אפנדיציט. 18. פתחנו בשביתת רעב. 21. קיבלנו אולטימטום ל-24 שעות: ירידה מייד או הפלגה להמבורג.</p>
---	--

שמחה חורש בעלה של חוה